

VĀZE AR UGUNSPUTNIEM

Ugunīgi sarkanā, neglazētā māla vāze Ušpeļu mājās Rēzeknes novada Griškānu pagasta Pocelujevkā glabājas jau trīsdesmit piecus gadus. Vāzes sānu izliekums izteiksmīgi un vienkārši izrotāts ar maģisko likloča ornamentu, kā Daugavas viļņu plūdumu, augšmalu rotaļīgi noslēdz tradicionālais vainadziņš, bet iedobē pie apaļīgā sāna pieglaidušies teiksmaini ugunsputni un zirgi ar plīvojošām krēpēm. Šādas vāzes un krūzes ar figurālām kompozīcijām kādreiz darināja slavenie Silajāņu meistari – Andrejs Paulāns (1896–1973), Polikarps Vilcāns (1894–1969), Antons Ušpelis (1912–1993), taču šis trauks radies 1979. gadā. Apbrīnojami, ka pie tā darināšanas strādājuši trīs keramiķi, kuri arī atstājuši uz vāzes pamatnes savus autogrāfus – vāzi virpojais un zirdziņu figūras veidojis Evalds Vasilevskis, ugunsputni tapuši Pētera Kises pirkstos, bet apdedzināta šī vāze vienā no pirmajiem cepliem toreiz jaunajā Pētera Ušpeļa darbnīcā Pocelujevkā.

Šī vāze nav tikai ģimenes relikvija vien, bet arī saistās ar nozīmīgu posmu Latgales keramikas vēsturē. Tie ir 20. gadsimta 70.–80. gadi, Latgales podnieki pamazām atguvušies no panikuma, kas bija iestājies pēc Otrā pasaules kara, kad padomju varai tautas mākslas attīstība nebūt neinteresēja, nesamērīgie nodokļi dzina izmisumā un ne vienam vien podniekam lika pamest cepli un podnieka ripu. Tikai pateicoties mākslas zinātnieka Jāņa Pujāta (1925–1988) uzņēmībai un teicamajām diplomātijas spējām, izdevās panākt varas iestāžu labvēlīgāku attieksmi. Daugavpilī un Rēzeknē veidojās keramikas studijas. Tomēr tajā laikā ir arī citas pārmaiņas – neatgriezeniski izzūd kādreiz slavenais podniecības centrs Silajāņos, meistari pārceļas tuvāk lielajām pilsētām – Preiļiem, Daugavpilij, bet visvairāk – Rēzeknei, kur tolaik jau bija nodibināta (1959) Rēzeknes Lietišķās mākslas vidusskola. Kā stāsta Pētera Ušpeļa dēls, keramiķis Andris Ušpelis (dz. 1976), gadu pirms viņa dzimšanas tēvs no Preiļu rajona Dūbēm atnācis uz Rēzeknes rajonu, kur toreizējā kolhoza “Boļševiks” priekšsēdētājs Linužs viņam piedāvājis vecu šķūni, kur ierīkot cepli un darbnīcu.

Pirmais ceplis Pocelujevkā, ko uzbūvēja Pētera tēvs Antons Ušpelis, seniors, tika kurināts 1978. gada 28. februārī. Zīmīgi, ka Ušpeļa keramikas darbnīcā toreiz kopā strādāja vairāki jaunie meistari – Evalds Vasilevskis, Vladislavs Vincevičs, Pēteris Kise, Leonards Vincevičs – un praksē pie viņiem nākuši Lietišķās mākslas vidusskolas audzēkņi. “Draudzība un sadarbība, kā jau jaunībā. Kuram labāk veicās virpošana, kuram sikplastika, piemēram, Pēterim Kisem. Vēlāk katram meistaram mākslas ceļš turpinājies atsevišķi – Evalds iekārtoja darbnīcu vispirms Zemesgolā, pēc tam – Kaunatas pagasta Akminišos, nodibināja Latvijas Kultūras fonda kopu “Pūdņiku skūla” (tagad – Tradicionalūs Zineibu Tureituoju Bīdreiba “Pūdņiku skūla”). Vladislavs Vincevičs darbojas Daugavpils pusē, tautas lietišķās mākslas studijā “Latgale”. Ugunsputnu darinātājs Pēteris Kise 1980. gadā traģiski aizgāja bojā 30 gadu vecumā. Antenišķu kapos Preiļu novadā atdusas arī pirmais Triju Zvaigžņu ordeņa saņēmējs starp Latgales podniekiem – Pēteris Ušpelis (1950–2003). Viņa cepli Pocelujevkā tagad kurina dēls Andris.

- Teritorijā ietilpst: Audriņu pagasts, Bērzgales pagasts, Čornajas pagasts, Dricānu pagasts, Feimaņu pagasts, Gaigalavas pagasts, Griškānu pagasts, Ilzeskalns pagasts, Kantinieku pagasts, Kaunatas pagasts, Lendžu pagasts, Lūznavas pagasts, Mākoņkalna pagasts, Maltas pagasts, Nagļu pagasts, Nautrēnu pagasts, Ozolaines pagasts, Ozolmuižas pagasts, Pušas pagasts, Rikavas pagasts, Sakstagala pagasts, Sīlmalas pagasts, Stoļerovas pagasts, Stružānu pagasts, Vērēmu pagasts
- Teritorijas platība: 2524,1 km²
- Iedzīvotāju skaits: 29 995 (uz 2014. gada 1. jūliju)

Keramiķa Andra Ušpeļa kolekcijā ir unikāla vāze, kuru kopīgi darinājuši trīs podnieki. 1979. gadā tapušajam traukam uz pamatnes ir meistarū paraksti: vāzi virpojais un zirdziņu figūras taisījis Evalds Vasilevskis, ugunsputnus veidojis Pēteris Kise, bet apdedzināta šī vāze vienā no pirmajiem cepliem toreiz jaunajā Pētera Ušpeļa mājā Pocelujevkā.